

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Učebné osnovy

pre denné a večerné nadstavbové štúdium

CUDZÍ JAZYK

(anglický, nemecký, francúzsky, ruský a španielsky jazyk)

**Schválilo Ministerstvo školstva SR 3. 6. 1998 pod číslom 1319/98-41
s platnosťou od 1. 9. 1998**

CIELE

Vyučovanie predmetu cudzí jazyk (CJ) zabezpečuje, aby si absolventi nadstavbového štúdia osvojili produktívne a receptívne príslušný cudzí jazyk na úrovni, ktorá im umožňuje ďalej sa v ňom zdokonaľovať, využívať ho na svoj odborný a všeobecno kultúrny rozvoj, a tak sa mohli úspešne zapájať do spoločenskej praxe.

Vo vyučovaní CJ sa realizujú tri ciele: komunikatívny, informatívny a formatívny. Prvoradý je komunikatívny cieľ, t. j. osvojenie si komunikatívnej kompetencie vo všetkých štyroch hlavných rečových zručnostiach.

Pri plnení informatívneho cieľa žiaci získavajú jazykové i nejazykové poznatky, ktoré sú potrebné na realizáciu komunikatívneho cieľa, osvojujú si informácie z rôznych oblastí spoločenského života o krajinách, ktorých jazyk sa učia.

Vyučovanie cudzieho jazyka sa podieľa na formovaní vlastností, ktoré sú nevyhnutné na úspešné zaradenie mladého človeka do spoločenského života, myšlienkovej a rečovej tvorivosti, kritického myslenia, tolerancie k názorom iných ľudí, úcty k hodnotám, ktoré vytvorili iné národy, vytrvalosti, presnosti a pracovitosti. Rozvíja tiež estetické cítenie žiakov a prispieva k výchove kultúrneho čitateľa a diváka.

OBSAH

Obsahom vyučovania je systematické formovanie, rozvíjanie a prehľbovanie vedomostí, zručností a návykov zameraných na tieto oblasti:

- jazyk, jeho zvukovú a grafickú stránku, slovnú zásobu a gramatiku,
- reč ako fungovanie jazyka v procese komunikácie, ktorá zahŕňa receptívne a produktívne rečové zručnosti, t. j. čítanie a poslušnosť s porozumením, ústny a písomný prejav,
- reálie krajín príslušnej jazykovej oblasti v porovnaní s reáliami SR,
- učebné zručnosti, ktoré žiakovi umožňujú efektívne sa učiť, samostatne získavať, spracovávať a uchovávať informácie z rôznych oblastí.

Počas štúdia si žiaci osvoja jednotlivé zložky obsahu na úrovni ďalej špecifikovaných cieľových požiadaviek.

Obsah tematických celkov má orientačný charakter. Učiteľ môže navrhnuté témy sprístupňovať v rôznej hĺbke a rozsahu, redukovať ich, prípadne doplniť ďalšími. Prihliada pritom na predchádzajúcu jazykovú prípravu žiakov, špecifikáciu učebného odboru, aktuálnosť a využiteľnosť poskytovaného jazykového vzdelania v odbornej zložke prípravy a zohľadňuje záujmy a potreby žiakov v súvislosti s ich prípravou na ďalšie štúdium alebo prax.

V kompetencii učiteľa (predmetovej komisie) je navrhnutý počet hodín pre tematické celky, či témy učiva, uvážiť zmeny v jeho štruktúre a zaradení do jednotlivých ročníkov.

Predmet CJ sa vyučuje v 1. a 2. ročníku denného štúdia, alebo v 1., 2. a 3. ročníku večerného štúdia.

V 1. ročníku je ťažisko vo všeobecnej jazykovej príprave žiakov. Ak sú v triede vhodné podmienky, ako napr. dobrá všeobecná jazyková úroveň žiakov, dostatočný časový priestor, možno už v tomto ročníku pristúpiť k široko chápanej odbornej jazykovej príprave žiakov (základy odbornej terminológie, nácvik profesijne zameraného ústneho prejavu, práca s jednoduchými textami, ktoré sa obsahovo viažu k študovanému odboru ap.). V ďalších ročníkoch podiel odbornej jazykovej prípravy vzrastá a podiel jednotlivých zložiek je približne tretinový.

Rečové zručnosti

1. Posluch s porozumením

Rozumieť cudzojazyčný prejav vyučujúceho (jednoduché pokyny a inštrukcie, kratšie súvislé prejavy) a adekvátne na ne reagovať. Pochopiť podstatu konverzácie medzi 2 osobami, určiť tematiku a vzťah medzi účastníkmi konverzácie. Rozumieť súvislý prejav nositeľov príslušného jazyka prednášaný v normálnom tempe reči (autentické nahrávky) v rozsahu osvojených jazykových prostriedkov. Prejav môže obsahovať až 5 % neznámych lexikálnych jednotiek či tvarov, ktorých význam možno odhadnúť z kontextu alebo zo situácie. Rozumieť prečítanému alebo reprodukovaniu, spravidla jazykovo pripravenému prednesu cudzojazyčného umeleckého textu. Pochopiť obsahovú podstatu správ televízie alebo rozhlasu počúvaných priamo alebo zo záznamu (podľa reálnych možností sledovanie týchto správ). Následne tlmočiť do slovenčiny jednoduché dialogické a monologické prejavy, zostavené zo známeho jazykového materiálu. Robiť si poznámky k počúvanému textu (v cudzom alebo slovenskom jazyku). Počúvať s porozumením cudziu reč v inojazyčných filmoch a v televíznom vysielaní, pochopiť nielen celkový obsah filmu (relácie), ale i zmysel a pohnútky konania hlavných postáv (podľa reálnych možností sledovať filmy a televízne relácie).

2. Ústny prejav

V rozsahu aktívne osvojených jazykových prostriedkov vedieť

- pohotovo, jazykovo správne a v súlade so spoločenskými normami reagovať v bežných situáciách každodenného života a aktívne diskutovať;
- viesť dialóg, klásť otázky, v súlade so situáciou adekvátne reagovať na prejavy partnera a vyjadriť svoje postoje;
- vyjadriť hlavné myšlienky a informácie z vypočutého alebo prečítaného dlhšieho primerane náročného i odborne zameraného textu, text vedieť komentovať a hodnotiť;
- súvisle hovoriť o všeobecných témach zo spoločenského, politického, hospodárskeho a kultúrneho života krajín študovaného jazyka;
- s pomocou poznámok alebo osnovy predniesť krátky referát na danú tému;
- po predbežnej jazykovej príprav následne tlmočiť jednoduché rečové prejavy z materinského jazyka do cudzieho jazyka;
- odpovedať na jednoduché otázky týkajúce sa budúceho povolania, pracoviska, úrovne vedy a techniky v študovanom odbore, samostatne opísať jednoduchší pracovný alebo technologický postup, prístroj, fungovanie hotelového zariadenia, reštaurácie a pod.

3. Čítanie s porozumením

Vedieť

- čítať s porozumením primerane náročné všeobecné, populárno-vedecké a odborne (v rámci študovaného odboru) zamerané texty s neznámym jazykovým materiálom v rozsahu približne až 7 % s využitím logického odhadu;
- pochopiť význam neznámych výrazov alebo tvarov na základe kontextu, podobnosti s už osvojenými alebo medzinárodne používanými slovami a znalosti základných pravidiel slovotvorby;
- členiť text do významných odsekov a stručne vyjadriť obsahovú podstatu jednotlivých odsekov;

- posúdiť, či obsah textu je v súlade s jeho názvom, nájsť v texte základné a doplnkové informácie;
- čítať s pomocou slovníka odborný text zo študovaného odboru nielen z učebnice, ale aj z odborných časopisov, poznať firemnú literatúru technickú dokumentáciu;
- pri čítaní používať prekladový i výkladový slovník a ďalšiu informatívnu literatúru (encyklopédie, gramatické príručky a pod.).

4. Písomný prejav

Vedieť

- písomne zaznamenávať hlavné myšlienky alebo informácie z vypočutého prejavu alebo prečítaného textu;
- samostatne, prípadne s použitím slovníka, gramatických alebo iných príručiek, transformovať vypočutý alebo prečítaný text (napr. voľná reprodukcia, zmena priamej reči na nepriamu, resumé a pod.);
- sformulovať v jednoduchých vetách vlastné myšlienky vo forme listu alebo iného oznámenia (blahoželanie, pozdrav, pozvánka, text prospektu a pod.);
- napísať rozprávanie, opis, charakteristiku, životopis, správu, jednoduchú úvahu;
- napísať informáciu s prvkami vlastného hodnotenia o filme, divadelnom predstavení, o televíznej inscenácii;
- napísať osnovu, konspekt a anotáciu odborného textu;
- v každom ročníku napísať 2 kontrolné písomné práce na primerané témy.

Jazykové prostriedky

1. Výslovnosť

- osvojiť si zvukovú stránku cudzieho jazyka, t. j. správnu výslovnosť suprasegmentálnych javov (prízvuk v rámci slova, rytmického taktu a vety, dôrazový prízvuk, viazanie, rytmus, melódia rozličných typov viet) a segmentálnych elementov (inventár foném, fonologického systému príslušného jazyka) s dôrazom na javy odlišné od slovenčiny.

2. Slovná zásoba

- Aktívne so osvojiť približne 1 000 lexikálnych jednotiek vrátane základnej frazeológie bežného spoločenského styku a 200 – 300 výrazov z odbornej terminológie študovaného odboru.
- Receptívne si osvojiť ďalších približne 300 lexikálnych jednotiek.
- Získať základné vedomosti o významovej a stylistickej stránke cudzieho jazyka (viacvýznamovosť slov, zásady spájania slov, základné spôsoby vyjadrovania rôznych sémantických vzťahov, synonymá, antonymá, homonymá, homofóny a medzinárodne používané slová).
- Receptívne si osvojiť najfrekvencovanejšie produktívne spôsoby tvorenia slov, zoznámiť sa s najbežnejšími spôsobmi konverzie.
- Získať zručnosť a návyk pracovať s prekladovými slovníkmi.

3. Gramatika

- Aktívne so osvojiť základné morfológické a syntaktické javy príslušného cudzieho jazyka potrebné na dorozumenie v bežných životných situáciách (vyjadrenie otázky, záporu, základných časových a priestorových vzťahov, kvantity a kvality, porovnania, podmienky, možnosti a nemožnosti, istoty a neistoty, zákazu, príkazu, a to aj v ústnej podobe, s nižšími požiadavkami aj v písomnej podobe.
- Receptívne si osvojiť i menej frekventované javy potrebné na porozumenie čítaných textov.

4. Pravopis

- Osvojiť si pravopis prebratých lexikálnych jednotiek a ich tvarov (časovanie, skloňovanie, stupňovanie atď.).
- Osvojiť si základné pravidlá interpunkcie.

Sémanticko-funkčné zameranie obsahu

Základné tematické okruhy

- Rodina, spoločenský styk

(členovia rodiny, základné príbuzenské vzťahy; opis a charakteristika osoby, základné osobné údaje; vek, stav, adresa, vonkajšie aj charakterové vlastnosti, zamestnanie, povolanie, záľuby, rodinné zvyky a oslavy; všedné dni a sviatky v rodinnom kruhu; návšteva hostí, styky s priateľmi vrátane písomného styku).

- Bývanie

(bývanie vo veľkých mestách, v malých mestách a na vidieku; základná vybavenosť mestských štvrtí, domov a bytov; zariadenie bytu; naše životné prostredie, spôsoby bývania v iných kultúrach).

- Mesto (miesto), v ktorom žijeme:

- orientácia v meste, mestská doprava (získať, poskytnúť) informáciu o umiestnení objektu či inštitúcie a o tom, ako sa k nim dostať; zistiť (informovať), ako premáva mestská hromadná doprava, aká je výška cestovného a kde možno kúpiť cestovné lístky, osvojiť si ďalšie frekventované frázy, ktoré sa používajú v MHD);
- nákupy (spýtať sa – povedať), kde je hľadaný obchod, kde možno kúpiť istý tovar; vedieť nájsť potrebné oddelenie v obchodnom dome, vyjadriť svoje želanie, požiadať o ukázanie tovaru a jeho vyskúšanie, spýtať sa na cenu a kvalitu, zvládnuť komunikáciu pri platení);
- prehliadka mesta (sprevádzanie cudzincov), podanie informácií o rodnom meste a jeho okolí, starostlivosti o historické pamiatky;
- na pošte (zistenie výšky poštovného / obyčajného i leteckého / z krajiny, ktorej jazyk sa žiaci učia do SR a poskytovanie odborných informácií cudzincov v SR, zakúpenie známky, listového papiera, obálok, pohľadníc; odoslanie telegramu a objednanie telefónneho rozhovoru);
- stravovanie a služby – v reštaurácii, v kaviarni, (nájsť miesto, požiadať o jedálny lístok, vybrať si a objednať jedlo a nápoje, zaplatiť); špeciality slovenskej kuchyne, jedlá, ktoré ľúbim;

- výberovo: v opravovni obuvi (hodiniek a pod.), u holiča, v kaderníctve, u fotografa a pod.
- hlavné mestá a významné kultúrno-historické pamiatky, spôsob života, súžitie viacerých národov a národností, rešpektovanie kultúrnych, náboženských a názorových rozdielností.

- Práca a zamestnanie

Moje budúce povolanie a príprava naň; ako si predstavujem svoje budúce pracovisko a náplň svojej práce; môj vzťah k plneniu povinností. Vieme efektívne učiť? Vlastnosti tvorivého pracovníka; práca a odpočinok; váš názor na odmeňovanie za prácu.

- Voľný čas a jeho organizácia

(možnosti trávenia voľného času (prázdnin, dovolenky, šport, čítanie, divadlo, film, vlastné obľúbené či neobľúbené činnosti; organizácia práce a účelné využívanie voľného času; denný a týždenný osobný program).

- Príroda

(čas, počasie a jeho predpoveď; dni, mesiace, ročné obdobia; názvy svetových strán a základné zemepisné termíny; jednoduchý opis prírody a prírodných krás, najbežnejšie názvy rastlín a zvierat; turistika, vzťah k prírode a jej ochrana).

- Cestovanie

(dopravné prostriedky, ich výhody a nevýhody, správanie v dopravných situáciách; miesta, ktoré radi navštevujem; miesta, ktoré by sme chceli navštíviť; cestovanie do zahraničia a formality s ním spojené; ubytovanie v hoteli, autokempingu a pod.; orientácia v meste podľa plánu, nadväzovanie priateľských vzťahov).

- Obliekanie

(základné časti odevu a ich nákup; vhodné oblečenie na rôzne príležitosti; vkus v obliekaní a súčasná móda; módne časopisy).

- Starostlivosť o zdravie

(základné časti ľudského tela; najčastejšie choroby a ich liečenie; u lekára, v lekárni, privolanie skorej pomoci; význam správnej životosprávy, fajčenie a zdravie; telesná a duševná hygiena, význam športu a pobytu v prírode pre zdravie; úspechy lekárskej vedy).

- Umenie, veda a technika

Film a divadlo (druhy filmov, základné filmové prostredie, významné filmové festivaly, návšteva filmového a divadelného predstavenia, môj obľúbený herec, hodnotenie filmu a divadelného predstavenia, film, divadlo a televízia v mojom živote);

Hudba (akú hudbu mám rád, obľúbený spevák, hudobník či tanečník, čo je dobrá hudba, na diskotéke);

Výtvarné umenie, na výstave, v galérii (významné naše a svetové múzeá a galérie, známi slovenskí a svetoví výtvarní umelci, môj vzťah k výtvarnému umeniu, na výstave, jednoduché hodnotenie výtvarného diela; vedieť zistiť, kde je miestna galéria, múzeum, kde sa koná výstava);

Kultúrno-spoločenské udalosti v škole, meste, našej vlasti, významné osobnosti našej kultúry;

Ochrana a tvorba životného prostredia v meste a na dedine, súčasná architektúra, hnutia na ochranu životného prostredia a živej prírody v SR a vo svete, životné prostredie v našom

meste (okrese, regióně), môj podiel na zveľadovaní a ochrane životného prostredia; atómová energia a životné prostredie; ochrana kultúrnych pamiatok.

- Vzdelanie

Moje doterajšie vzdelávanie, naša škola, nové predmety, prvé dojmy z novej školy, moji spolužiaci, záujmová činnosť; školský systém v SR a jeho porovnanie so školským systémom v krajine študovaného jazyka; štúdium cudzích jazykov a ich uplatnenie vo zvolenom odbore, možnosti a problematika vzdelávania v zvolenom odbore; odborné časopisy; knižnice v našom meste, získať informácie o službách, ktoré knižnica poskytuje; požiadať o pomoc pri vyhľadávaní potrebnej literatúry, vypožičať si časopis, knihu; čo dáva človekovi kniha; záujmové vzdelávacie organizácie.

- SR a krajiny príslušnej jazykovej oblasti

(základné geografické a demografické údaje, informácie o hlavných mestách, o najvýznamnejších kultúrnych pamiatkach, o najnavštevovanejších miestach, mestách a oblastiach; spoločenské zriadenie, spoločenské zvyky a konvencie, problémy každodenného života; najvýznamnejšie historické etapy a udalosti; zoznámenie sa s najvýznamnejšími predstaviteľmi umenia, vedy a techniky; významné aktuálne informácie z kultúrneho a spoločenského života SR a krajín príslušnej jazykovej oblasti, vzájomné vzťahy SR s krajinami tejto oblasti, najaktuálnejšie európske a celosvetové problémy – drogy, národnosť, náboženská a názorová neznášanlivosť, rasizmus – spolupráca pri ich riešení).

Komunikatívna situácia

Žiaci získavajú komunikatívnu kompetenciu v nasledujúcich situáciách: získanie a podanie informácie o ceste k istému objektu; nakupovanie, informácia o možnostiach ubytovania a stravovania; vyplnenie jednoduchého formulára (napr. prihlasovací lístok v hoteli); objednanie a platenie izby (príp. niektorých služieb) v hoteli; objednanie a platenie jedla v reštaurácii; kupovanie cestovného lístka na vlak (autobus, metro a pod.) a letenky; jazda taxíkom (udanie cieľa, platenie); na pošte: telefonovanie, podanie telegramu (listu, pozdravu, blahoželania); u lekára, prípadne v ďalších situáciách.

Funkcia jazyka

Precvičujú sa najmä:
pozdravy pri stretnutí a lúčení, predstavovanie, frekventované výrazy na vyjadrenie poďakovania, súhlasu a nesúhlasu, dovolenia a odmietnutia, prosby, žiadosti, ospravedlnenia, návrhu, upozornenia, rady, zákazu, príkazu, úmyslu, ochoty, sľubu, nádeje, priania, blahoželania, prekvapenia, pozvania, radosti – ľútosti a pod.

PROCES

Kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu ovplyvňuje predovšetkým učiteľ, ktorý **riadi** vyučovanie na základe tvorivej práce s učebnými osnovami a so zvolenými materiálmi našej či zahraničnej produkcie.

Predmetová komisia má právo účelne redukovať alebo rozširovať učivo uvedené v učebných osnovách, ak sa cudzí jazyk vyučuje v nižšom alebo vyššom počte týždenných vyučovacích hodín. Predmetová komisia (vyučujúci) môže účelne presúvať učivo, najmä gramatické a pravopisné, i medzi jednotlivými ročníkmi, ak to vyžaduje obsahová štruktúra a metodické spracovanie používaných alternatívnych učebníc a učebných materiálov.

Osvojenie si cudzieho jazyka je náročný proces, v ktorom veľmi záleží na motivácii, pevnej vôli a vytrvalosti.

Treba brať do úvahy skutočnosť, že do 1. ročníka nadstavbového štúdia prichádzajú i žiaci, ktorí na istej úrovni zvolený cudzí jazyk ovládajú. Učiteľ by mal na úvodných hodinách zistiť, aká je úroveň osvojenia daného jazyka. V súlade s možnosťami školy a platnými predpismi treba výber učiva a požiadavky na úroveň rečových zručností upraviť tak, aby sa zabezpečilo plynulé zvyšovanie komunikatívnej kompetencie žiakov v príslušnom jazyku. Môže ísť o úpravy v tematickom zameraní rozvoja rečových zručností (zaradenie nových tém a podtém vrátane profesijne orientovaných, prehĺbené preberanie pôvodných tematických okruhov), o zaradenie nových náročnejších čiastkových rečových zručností, napr. v oblasti ústneho a písomného prejavu i o rozšírenie škály používaných jazykových prostriedkov a ich aktívne osvojenie na vysokej úrovni. Tomu učiteľ prispôsobuje rozloženie učebných komplexov, podľa ktorých bude vyučovanie viesť, prípadne vyberie rozširujúce učebné materiály. Po celý čas výučby premyslene stupňuje nároky na žiakov v jednotlivých rečových zručnostiach.

Jazykové prostriedky nechápeme ako cieľ výučby. Neustále treba upevňovať návyky správnej výslovnosti. Postup pri uvádzaní gramatických javov je nevyhnutné prispôbiť štruktúre používanej našej či zahraničnej učebnice alebo súboru učebných pomôcok a stupňu pokročilosti žiakov. Ich rozloženie do jednotlivých ročníkov preto nemožno uviesť, je možné sa len obmedziť na vymedzenie cieľových požiadaviek. Výber slovnej zásoby sa postupne prispôsobuje študijnému odboru žiakov. Pri výbere vychádzame z potenciálnych situácií, v ktorých budú žiaci pravdepodobne cudzí jazyk používať, ako aj z obsahu odborných textov.

Hodnotenie výsledkov vyučovacieho aj učebného procesu musí byť v súlade s didaktickými postupmi. Učiteľ sleduje predovšetkým pokrok v zručnostiach, a to najmä v ústnej komunikácii. Písomným kontrolným prácam, ktoré zaraďujeme dvakrát ročne, vymedzí pri celkovom hodnotení menej významnú úlohu. Pri zostavovaní tém a slohových útvarov týchto prác dbá na to, aby boli pestré a korešpondovali s prebraným učivom.

Učiteľ nepreceňuje význam menších kontrolných prác, ktorými sa overuje osvojenie vedomostí (t. j. jazykových prostriedkov), nie však zručností. Jazykové chyby v ústnom i písomnom prejave posudzuje podľa toho, v akej miere narúšajú zrozumiteľnosť výpovede.

Zárukou úspešného riadenia vyučovacieho procesu a dobrých vyučovacích výsledkov je sústavné zdokonaľovanie jazykovej a metodickej príprave učiteľa v súlade s rozvojom vedných disciplín súvisiacich s vyučovaním cudzích jazykov.